

наслідок, не можуть бути прямою причиною розвитку постгуманізму, однак, критичний пошук відповідей на питання про роль і місце людини в світі робить їх суголосними з ідеями натхненників постгуманізму чи навіть сучасних постгуманістів.

Пірронізм підважує здатність людини до повного пізнання світу, сутнісно – це радикальна критика гносеологічного оптимізму, який згодом стане Гуманістичним ідеалом. Стоїцизм формує екологічно-етичну опозицію майбутньому гуманізму. Людина, як результат випадкового відхилення атомів – позиція атомізму, яка руйнує тезу про унікальність людини і наполягає на матеріальній рівності всіх істот. У «Державі» та «Федоні» Платон демонструє, що тілесне існування людини – лише недосконалий відбиток ідеальних форм. Очевидно, позицію Платона не варто вважати такою, яка безпосередньо стала ґрунтом для постгуманістичних ідей, але його позиція, про те, що вищі цінності лежать поза людиною, на нашу думку, є однією з відправних точок.

Будь-який середньовічний мислитель відмовляв людині у можливості самодостатнього існування без Бога, який і був причиною раціонального в людині. Звісно, християнство, здебільшого, наполягало на унікальності людини, однак не давало їй забувати, що вона є лише творінням божим – через готику, герменевтику чи спонування до життя згідно з Одкровенням. Зрештою, необхідно враховувати культурні і релігійні аспекти, які актуальні поза вестернізованою культурою, наприклад – буддизм. Ця релігія розглядає людину не як досконалу константу, а як динамічну сутність мета якої позбавитись страждань через самовдосконалення.

У підсумку, можна констатувати, що антична культура, середньовічна схоластика чи східні релігійні практики, які не розглядають людину як досконалість чи не відводять їй панівного місця в світі, не мали безпосереднього впливу на становлення постгуманістичної парадигми, однак, вони почасти стали тим ґрунтом, в якому мали змогу формуватись альтернативи ренесансному гуманізму.

1. Hassan, Ihab. "Prometheus as Performer: Toward a Posthumanist Culture?" *The Georgia Review*, Vol. 31, No. 4 (1977), pp. 830-850.

МЕЛКОВ Юрій

**МОДЕЛІ ТА МІСЦІ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: НАУКА,
КУЛЬТУРА, АРХІТЕКТУРА**

Трансформація університетів у синергії з наявними та прогнозованими тенденціями розвитку науки, економіки та суспільства в цілому постає одним із найбільш нагальних питань сучасності, яке має забезпечити відповідний рівень вищої освіти, здатної готувати сьогоденну людину для життя у мінливому світі ХХІ ст. Для України подібна трансформація постає ще й історичним шансом

подолати ситуацію «постійного наздоганяння» у процесі повоєнного відновлення та вийти на передовий рівень світової та європейської вищої освіти.

Можна стверджувати, що особливістю сучасної ситуації виступає принципова багатоманітність наявних моделей університетів, – при чому йдеться про «полівекторність» розвитку кожного окремого закладу вищої освіти, а не про необхідність їх диверсифікації за «нішами на ринку». Актуальність класичних моделей, таких як «дослідницький» чи «підприємницький» університет, повністю зберігається, але втрачає свої претензії на абсолютність, – так саме як і традиційні місії університету, навчання та виробництво знання, не заміщуються, але доповнюються місією соціального служіння.

Евристичною в цьому плані постає інтегральна модель «трансформаційного університету», що звертається вже не до «третьої», а навіть до четвертої його місії – до спільного творення світу стійкого розвитку шляхом реалізації та управління соціально-технічними та екологічними трансформаціями у певному географічному регіоні. Трансформаційний університет – це «рефлексивний та критичний університет, який намагається змінити світ, аби жити за демократичними цінностями свободи, інклюзії, рівності та справедливості» [3, р.673]. Не менш виразною є й така модель сучасного закладу вищої освіти, як «екологічний університет». На думку одного із засновників філософії вищої освіти Р. Барнетта, такий університет постає результатом еволюції попередніх моделей: дослідницький університет є університетом «у собі», існуючи автономно та суто для науки; прагматично орієнтований підприємницький університет існує «для себе», тобто в утилітарних цілях; тоді як екологічний університет існує «для інших», будучи відкритим для всіх та для світу в цілому [1].

Екологічність, відкритість, трансформаційність виступають не просто додатком до класичних ідей університету, але й новими аспектами навчання та виробництва знання. Так, у напрямі наукової діяльності місія університету може полягати в тому, аби сприяти подоланню кризи науки як соціального інституту, навіть подоланню того, що спеціалісти називають «інституційним виродженням» науки [2]. «Продуктом» діяльності університету постає в цьому плані навіть не знання, а суспільство знання, – і ціла *культура* людського буття. В якій можна зокрема виділити наступні аспекти:

- наукова (академічна) культура, заснована на раціональному пошуку та організованому скептицизмі, здатність до аргументації, вміння методично, послідовно й обґрунтовано досліджувати будь-які питання;
- моральна культура як підґрунтя будь-якої діяльності та взаємин у колективі, заснована на етичному та толерантному ставленні до інших людей та їх інтересів і поглядів, здатність брати активну та відповідальну участь у дискусії;

- екологічна культура, заснована на визнанні природи та світу загалом в якості самоцінності, наявність широкого культурного кругозору та вміння враховувати довгострокові перспективи та наслідки діяльності;
- інформаційна культура, що базується на вмінні використовувати та контролювати нові технології та прилади, включаючи технології, засновані на штучному інтелекті та нейронних мережах, тверезе та зважене ставлення до таких технологій як до засобів людської діяльності.

Аспект *архітектури* постає в цій перспективі як іще один цікавий ракурс розгляду напрямів розвитку сучасного університету. По-перше, екологічна архітектура є однією з можливих форм реалізації відповідної інтегральної моделі закладу вищої освіти, трансформації його інфраструктури у напрямі людиномірності, деурбанізації. По-друге, відкритість університету до спільноти та суспільства в цілому багато в чому залежить від його здатності виступати в якості повномірного культурного центру, – і, зокрема, досвід закладів вищої освіти Італії [4] свідчить про велике значення саме архітектури у здатності університету реалізовувати його соціальну місію.

1. Barnett R. The Ecological University: A Feasible Utopia. L., N.Y.: Routledge, 2018. 228 p.
2. Eintalu J. Institutional Degeneration of Science // Philosophy Study, 2021, Iss. 11(2). P. 116–123.
3. Guzmán-Valenzuela C. Unfolding the meaning of public(s) in universities: Toward the transformative university // Higher Education, 2016, Iss. 71(5). P. 667–679.
4. Мєлков Ю. О. Соціальна та інституційна трансформація сучасного університету: досвід Університету Генуї // Університети і лідерство, 2025, № 1(19). С. 49–60.

БУГАЙОВА Софія
ТУРЧИН Марина

РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У РОЗВИТКУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ЗНАННЯ

Сучасна наука стикається з викликами, які вимагають синтезу різних форм знання. Глобальні проблеми – зміна клімату, екологічні кризи, розвиток штучного інтелекту, біотехнологій і медичної етики – не можуть бути вирішені лише з позицій природничих наук. Вони потребують глибокого розуміння соціальних, культурних та моральних аспектів, що традиційно належать до сфери гуманітарного знання. Тому взаємодія між цими напрямками стає ключовою умовою ефективного розвитку науки та суспільства загалом.